

Sorin Damian

Repere evenimentiale în evoluțiile de la Dunăre din secolele VIII-IX

Continuăm, în cele ce urmează, trecerea în revistă a unor jaloane procesuale și evenimentiale din bazinul Dunării de Jos, aferente secolelor VIII și XIX, secole în relație cu care se manifestă cel mai acut, încă, ceea ce am etichetat drept „sindromul mileniului întunecat”¹. Dacă am optat pentru disjungerea secolelor VIII și IX față de cel anterior, în condițiile în care tradiția istoriografică occidentală le tratează, nu fără unele temeuri, ca o singură unitate structural-fenomenologică, este pentru că în decursul secolului VIII se produc cel puțin trei mutații majore, externe stării de fapt din bazinul carpato-dunărean, dar care înrăușesc profund evoluțiile din această regiune. Este vorba, în ordine cronologică, de consolidarea unui nou actor statal în regiunea balcanică – așa-numitul Țarat Bulgar² – care desăvârșește separația dintre ariile constitutive ale Imperiului de Răsărit, latinofonă și grecofonă, adăugând rupturii politico-culturale deja cronicizate dimensiuni teritoriale și instituționale ireversibile; de declanșarea crizei iconoclaste³, care relativizează dependența romanității dunărene de centrul ecleziastic constantinopolitan⁴; respectiv, de restaurarea unui pol de statalitate în Imperiul de Apus, prin Statul Carolingian⁵.

Anul **701**: La moartea hanului Asparuch, pe tronul noului stat bulgar urcă fiul acestuia, Tervel. Sub domnia acestuia își continuă activitatea mai multe centre episcopale de la Dunărea de Jos, printre care Durostorum și Odessos.

Anul **704, toamna**: Împăratul detronat Justinian al II-lea părăsește Chersonesul, unde se exilase, punându-se sub protecția hanului bulgar Tervel. O parte a suitei sale a traversat Scitia Minor.

Anul **708**: Împăratul Justinian al II-lea anulează tratatul de alianță cu bulgarii și-i atacă prin Anchialos. Un contingent al armatei imperiale acționează prin capetele de pod controlate de Constantinopol la gurile Dunării.

1. Damian, Sorin, *Repere evenimentiale în evoluțiile de la Dunăre din secolul VIII*, în „Acta Centri Lucusensis” nr. 2A/2014, Timișoara, pg. 79-82

2. Noul stat intră în scenă în anul 681, când împăratul de Constantinopol, Constantin al IV-lea, certifică, prin tratatul încheiat cu hanul Asparuch, existența altei autorități suverane în nordul regiunii Balcanilor, însă această autoritate își creează o structură eminentă statală abia în deceniile care urmează

3. Cadrul de instituționalizare a acestei mișcări ideologice l-a constituit Conciliul de la palatul imperial Hiereia din Constantinopol (10 februarie-8 august 754). Criza a fost însă declanșată în generația anterioară, mai exact în anul 726, prin gestul împăratului Leon Isaurul de la condamnarea icoanelor.

4. Instituirea, la sfârșitul aceluiași an, în centrul Italiei (în vechea Romă) a Statului Papal, constituie o altă manifestare a acestei relativizări de autoritate ecleziastică, care a pregătit terenul pentru apariția, în următoarele două generații, a “problemei celor doi împărați”

5. Caracterul de restaurație a fost marcat explicit prin actul de încoronare ca *Imperator Augustus* a lui Carol cel Mare, oficiat la 25 decembrie 800 de Papa Leon al II-lea ca un gest de contestare nemijlocită a autorității Imperiului de Constantinopol.

Anul **718**: O armată constituită sub autoritatea hanului bulgar, în care sunt recrutați și luptători de la nordul Dunării, intervine în ajutorul Constantinopolului, determinând ridicarea sediului de către arabi.

Anul **730 și după**: În acest an sau, cel mai târziu, în 740, o importantă populație alană, dislocată de khazari și arabi din zona Caucazului de nord, se instalează în fosta provincie Scitia Minor.

Anul **733**: Împăratul Leon Isaurul anexează la Imperiul Bizantin provincia Illyricum, gest cu repercusiuni și asupra teritoriilor daco-române occidentale.

Anul **745**: Trupele hanatului avar sunt înfrânte de contingentele france trimise în ajutorul Carantaniei (Austria actuală), moment ce pare să coincidă cu restrângerea controlului la est de Tisa.

Anul **754**: Ca urmare a persecuțiilor declanșate prin deciziile Conciliului iconoclast de la palatul Hieria, unii călugări se refugiază la Dunăre.

Anul **756**: Din dispoziția împăratului de Constantinopol, Constantin al V-lea, la gurile Dunării sunt construite mai multe fortificații imperiale. O flotă bizantină de 500 de vase, condusă de împărat, preia controlul asupra Deltei Dunării și înfrânge trupele hanului bulgar Kormisosh (care va fi înlăturat de Vineh) în bătălia de la Marcellae.

Anul **762**: În hanatul bulgar izbucnesc puternice disensiuni între noua aristocrație bulgară, cea a populației slave înglobate și cea a romanicilor, care continuă să dețină controlul principalelor așezări urbane dunărene. Puternic alimentate de diplomația de la Constantinopol, tulburările vor dura până spre 772.

Anul **765**: Hanul bulgar Teletz este asasinat de o conjurație care-l ridică pe tron pe Sabin, cel mai probabil un exponent al aristocrației de origine romanică, partizan al păcii cu Constantinopolul.

Anul **766**: Abandonat de partizanii săi, Sabin se refugiază la Mesembria și apoi la Constantinopol, tronul bulgar fiind preluat de Pagan.

Anul **772**: Împăratul Constantin al V-lea conduce o campanie la nord de Balcani, zdrobind armata bulgară a hanului Telerig la Lithosoria.

Anul **773, primăvara**: Armata imperială efectuează o nouă expediție antibulgară, susținută de flotă, care avansează pe Dunăre.

Anul **773, mai-iunie**: Țarul bulgar Telerig solicită pacea cu imperiul.

Anul **787, septembrie-octombrie**: Între 24 septembrie și 13 octombrie, la Niceea se desfășoară al șaptelea sinod ecumenic (ultimul recunoscut ca atare în istoria Bisericii), convocat de împărăteasa Irina, care restabilește oficial cultul icoanelor, denunțând

iconoclasmul ca erezie. La lucrările acestui conciliu participă și Ursus, episcopul avarilor, foarte probabil, continuator al arhiepiscopiei Justiniana Prima. De asemenea, titularul Episcopiei Gothiei, Nicetas, este reprezentat de Chiril Monahul, iar episcopul Leon al Messembriei participă în persoană.

Anul **791**: Trupele france ale lui Carol cel Mare, organizate în trei corpuri de oaste, atacă hanatul avar pe linia Dunării Mijlocii, aceștia suportând o serie de grave înfrângeri, foarte probabil, și pe fondul unor lupte politice interne.

Anul **795**: Francii efectuează o nouă campanie generală împotriva avarilor, pe care-i înfrâng sever în zona dintre Dunărea Mijlocie și Tisa.

Anul **796**: Sub conducerea lui Carol cel Mare, francii efectuează o nouă campanie împotriva avarilor, obținând o victorie decisivă chiar în “ringul avar”, în urma căruia statul avarilor se dezorganizează definitiv. Cu acest prilej, francii capturează un tezaur impresionant (format, foarte probabil, prin teaurizarea tributului primit de la Constantinopol și a contribuțiilor populațiilor supuse), iar o parte a aristocrației centrale avare acceptă creștinismul. Unele clanuri avare se refugiază în Dacia intracarpatică. Teritoriile din sudul fostului hanat avar (posibil și Banatul) intră sub autoritatea Țaratului Bulgar.

Anul **804/805**: Țarul Krum atacă ce a mai rămas din puterea avară (zona de la est de Tisa), până în 805 fiindu-i recunoscută autoritatea nominală în câmpia crișano-bănățeană.

Anul **807**: Împăratul Nikephoros I organizează și conduce o expediție militară la nord de Balcani, împotriva puterii bulgare.

Anul **811, aprilie-iunie**: În urma unei campanii la nord de Balcani, trupele imperiale ale împăratului Nichephoras reușesc să cucerească reședința țaratului bulgar, Pliska, pe care o distrug.

Anul **813, toamna**: Trupele conduse de noul împărat Leon al V-lea înfrâng forțele lui Krum în bătălia de lângă Mesembria, obligându-i pe bulgari să se retragă la nord de Balcani.

Anul **813, iulie - august**: Krum reușește să cucerească Adrianopolul, strămutând la nordul gurilor Dunării cca. 10.000 (12.000, după alte surse) de prizonieri capturați cu acest prilej - aceștia reușind să fie repatriați în anul 837.

Anul **822**: Populația *praedenecenti*-lor, locuind în zona de câmpie a Banatului (“în Dacia de lângă Dunăre, vecini cu bulgarii”) își trimite reprezentanții la adunarea generală de la Frankfurt, a neamurilor supuse stăpânirii france.

Anul **824**: Reprezentanții *praedenecenti*-lor sunt primiți de împăratul franc Louis cel Pios, căruia îi cer ajutor împotriva atacurilor bulgare. Bulgarii își instalează însă, în același an, garnizoanele în regiune - cu acest prilej, probabil, la Biharea fiind instalat Morout, străbunicul lui Menumorut. Este de reținut și ipoteza că Morout ar fi, de fapt, ducele formațiunii statale de pe Mureș, care și-ar fi extins astfel, cu sprijin bulgar, autoritatea și asupra Bihariei.

Anul **837**: Pentru a zădărnici misiunea bizantină de readucere în imperiu a celor 10 - 12 mii de adrianopolitani strămutați de bulgari la nord de Dunăre, țarul bulgar Omurtag face apel la maghiarii din nordul Mării Negre. Cavaleria acestora este respinsă de milițiile

deportaților, cu sprijinul flotei bizantine de pe Dunăre.

Anul **839, cca**: Oguz-Han, conducător al formațiunii cumane din stepa pontocaspică, trimite o oaste împotriva formațiunii politice proto-românești (localizată, în cronică ce menționează evenimentele, *Oguzname*, la *Ulug-suvî* - probabil fluviul Nistru), care opune rezistență, dar este, până la urmă, supusă.

Anul **840, după**: Ducele Moimir crează principatul Moravia Mare, care-și va exercita influența politică și asupra nord-vestului Transilvaniei.

Anul **843**: Împărăteasa Teodora a II-a restaurează cultul icoanelor.

Anul **860, cca**: Are loc prima campanie rusă împotriva Constantinopolului, sub conducerea principilor Dir și Askold, care organizează, în porturile din nordul Mării Negre, inclusiv fostul Tyras, o flotă de 12.000 de monoxile. Atacatorii sunt respinși de trupele imperiale.

Anul **865**: Hanul bulgar Boris I acceptă creștinismul.

Anul **883**: Într-un catalog al scaunelor episcopale, întocmit în anul 6391 de la facerea lumii, pe locul al doilea între scaunele autocefale figurează Eparhia Scitiei și Tomisului.

Anul **884**: Țaratul Bulgar adoptă alfabetul chirilic (glagolitic),

Anul **885**: Cnezatul kievean încearcă să-i încorporeze pe tivertși și ulici, două populații prezumate de origine slavă, localizate în zona Răutului (nord-estul Basarabiei), respectiv, interfluviului Nistru - Bug (zona transnistreană).

Anul **892**: Prima invazie a maghiarilor în Carpații nordici, împotriva principatului Moraviei, ca aliați ai lui Arnulf de Carinthia.

Anul **894**: Se declanșează războiul bulgaro-bizantin, provocat de cauze economice (relațiile comerciale dintre cele două părți devin monopolul unor negustori greci). Trupele țarului Simeon atacă Constantinopolul, care cheamă în ajutor triburile maghiare conduse de principii Arpad și Kurasanes; acestea sosind pe ruta dobrogeană, îi înfrâng decisiv pe bulgari.

Anul **894**: Așezați în Atelkuz (stepa nord-pontică), maghiarii atacă, la îndemnul Constantinopolului, statul bulgar. Țarul Simeon îi respinge, încheind o alianță cu pecenegii, aflați în acel moment la est de Don.

Anul **895**: În cadrul războiului bulgaro-bizantin, flota imperială, comandată de marele drongar Eustathios, blochează gurile Dunării, obligându-l pe țarul Simeon (care a fost atacat și din sud, de trupele lui Nikefor Focas) să încheie un armistițiu.

Anul **896, începutul primăverii**: La cererea țarului bulgar Simeon, pecenegii atacă triburile maghiare, provocându-le o grea înfrângere. Maghiarii părăsesc regiunea Atelkuz, îndreptându-se spre Tisa superioară.